

Tarkennuksia lainsäädännön muutostavoitteisiin

1. Omaishoitovapaan laajentaminen työsopimuslakiin

Työsopimuslaissa säädetään oikeudesta omaishoitovapaaseen vähintään 10 päivää vuosittain ja saattohoidossa vähintään neljä viikkoa.

Vapaan ajalta korvataan ansionmenetyksiä, jotta läheisen hoito ei johda kohtuuttomiin taloudellisiin menetyksiin.

Työsopimuslain muutos edistää työssäkäynnin ja hoivan yhteensovittamista, vähentää ennen aikaista työstä poisjäämistä sekä työuupumusta.

Kts. [Lakialoite laeiksi työsopimuslain 4 luvun ja sairausvakuutuslain muuttamisesta](#)

2. Omaishoidon hoitopalkkio etuoikeutetuksi tuloksi

Omaishoidon hoitopalkkio säädetään etuoikeutetuksi tuloksi, jotta se ei heikennä omaishoitajan tai sijaisomaishoitajan oikeutta sosiaaliturvaetuuksiin tai etuuksien määrään eikä lisää asiakasmaksuja (esim. kotihoidon tai varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja).

Uudistus vahvistaa omaishoitajien taloudellista turvaa ja vähentää viimesijaisen toimeentulotuen tarvetta.

3. Omaishoidon tukea koskevan lainsäädännön uudistaminen (937/2005)

Läheis- ja omaishoitajien sosiaaliturva, toimeentulo sekä palvelujen tarve itselleen ja läheiselleen on laaja yhteiskuntapoliittinen kysymys.

Lainsäädännön tulee vastata paremmin ikääntyvän väestön palvelutarpeen kasvuun sekä työikäisten omaishoitajien tarpeisiin. Erityisesti toimeentulo on turvattava, jos omaishoitaja joutuu vähentämään ansiotyötään tai luopumaan siitä läheisensä hoivan vuoksi.

Lakia omaishoidon tuesta uudistetaan seuraavasti:

3.1. Omaishoitajan hoitotehtävää tukevien palveluiden vahvistaminen (3 a §)

Omaishoito kuormittaa sekä fyysisesti että psyykkisesti. Säännöllinen seuranta auttaa tunnistamaan terveydelliset riskit ja kuormituksen sekä palvelujen tarpeet. Näin voidaan tarjota oikea-aikainen tuki ja ehkäistä tilanteiden kriisiytymistä.

Omaishoitajille järjestetään hyvinvointi- ja terveystarkastuksia vähintään kahden vuoden välein. Nykyisen lain mukaan tarkastuksia järjestetään *”tarvittaessa”*. Tarkastuksiin osallistuminen on omaishoitajalle vapaaehtoista.

Tarkastukset eivät voi olla yksinomaan digitaalisessa muodossa, vaan omaishoitajalla tulee olla mahdollisuus valita paikan päällä, puhelimitse tai verkkotapaamisena toteutettava hyvinvointi- ja terveystarkastus.

Varhainen puuttuminen voi vähentää tai siirtää kalliiden palvelujen, kuten kriisisijoitusten, päiivystyskäyntien tai ympärivuorokautisen hoivan tarvetta. Esimerkiksi puolet

sopimusomaishoitajista ei pidä vapaitaan, mikä lisää riskiä uupumiseen. Terveystarkastuksissa voidaan ohjata vapaiden pitämiseen.

3.2. Omaishoitajan työssäkäyntiä tukevien palveluiden vahvistaminen (3 b §)

Uutena kohtana lakiin omaishoidon tuesta lisätään 3 b § seuraavasti: *Hyvinvointialueen on järjestettävä omaishoidettavalle sosiaali- ja terveyspalveluja siten, että sitovaa hoivatyötä tekevällä työikäisellä omaishoitajalla on mahdollisuus käydä ansiotyössä ja tosiasialliset edellytykset ottaa vastaan kokoaikaista ansiotyötä.*

Lain 7 §:n (hoito- ja palvelusuunnitelma) 2 momentin 4 kohtaa tarkennetaan seuraavasti: 4) miten hoidettavan hoito järjestetään hoitajan vapaan, terveydenhoitoon liittyvien käyntien, työssäkäynnin, kokoaikaisen työmarkkinoiden käytettävissä oloajan tai muun poissaolon aikana.

Uudistus vahvistaa omaishoitajien mahdollisuutta työllistyä ja ehkäisee ennen aikaista joutumista työelämän ulkopuolelle.

3.3. Omaishoitajalle järjestettävän vapaan kehittäminen (4 §)

Lain 4 §:n 1 momentti muutetaan seuraavasti: Omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään *kolme* vuorokautta kalenterikuukautta kohti. Omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään *neljä* vuorokautta kalenterikuukautta kohti, jos hän on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin. Sidonnaisuus katsotaan ympärivuorokautiseksi siitä huolimatta, että hoidettava viettää säännöllisesti vähäisen osan vuorokaudesta käyttäen kotinsa ulkopuolella järjestettyjä sosiaali- tai terveyspalveluja taikka saaden kuntoutusta tai opetusta.

Lain 4 §:ään lisätään uusi 4 momentti seuraavasti: *Hyvinvointialue vastaa omaishoitajan vapaan aikaisten matkojen järjestämisestä tilapäishoitopaikkaan silloin, kun tilapäishoitopaikka sijaitsee kohtuuttoman kaukana tai on muutoin vaikeasti saavutettavissa, ja se on hoidettavan ensisijainen tai ainoa käytettävissä oleva vapaan järjestämisvaihtoehto.*

Lakimuutos yhtenäistää vähimmäislinjauksen omaishoitajien vapaapäivistä vähintään kolmeen. Neljän vuorokauden vapaa kaikkein sitovimmissa tilanteissa oikeuttaisi omaishoitajan pitämään käytännössä yhden säännöllisen lisävapaavuorokauden viikoittain.

Laajennettu oikeus vapaisiin ja vapaan aikaisten matkojen sujuvampi järjestyminen tukevat omaishoitajan jaksamista ja hyvinvointia. Oikea-aikaiset ja riittävät vapaat ehkäisevät osaltaan raskaita kriisipalveluja, päivystyskäyntejä ja voivat siirtää hoidettavan ympärivuorokautisen hoidon tarvetta myöhemmäksi.

3.4. Alimman hoitopalkkion kriteerien yhtenäistäminen minimikriteerien (3 § tai 5 §)

Omaishoidontuen alin palkkioluokka ei edellytä ympärivuorokautista hoitoa. Muutos lisätään joko 3 § tuen myöntämisedellytykset kohtaan uudeksi 2. momentiksi tai 5 §:ään.

Alimman palkkioluokan kriteerien yhtenäistäminen vahvistaa omaishoitajien alueellista yhdenvertaisuutta ja tekee omaishoidon tuesta nykyistä saavutettavamman. Muutos tukee samalla hyvinvointialueiden tavoitetta lisätä omaishoitoa.

3.5. Hoitopalkkioiden korottaminen ja palkkioluokkien uudistaminen (5 §)

Laissa säädetään kolme valtakunnallisesti yhtenäistä hoitopalkkioluokkaa. Hoitopalkkio on hoidon ja huolenpidon sitovuuden ja vaativuuden mukaan vähintään 700 euroa, 900 euroa tai vähintään 1 400 euroa kuukaudessa. Jos omaishoitaja on omaishoitotehtävän vuoksi estynyt tekemästä omaa tai toisen työtä, palkkio on vähintään 1 400 euroa kuukaudessa. Oikeus tähän palkkioon on voimassa muiden korvausten, tulojen tai sairausvakuutuslain 10 luvun mukaisen erityishoitorahan saamisesta riippumatta. Palkkioluokista säädetään tarkemmin asetuksessa.

Esitetyt palkkiotasot (700 euroa, 900 euroa ja vähintään 1 400 euroa) perustuvat Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) syyskuussa 2022 julkaiseman kansallisen OMAKARI-raportin suosituksiin. THL ehdotti tuolloin kolmiportaista, valtakunnallisesti yhtenäistä palkkiomallia (600 euron, 800 euron ja vähintään 1 200 euron luokat), jolla pyritään poistamaan hyvinvointialueiden väliset suuret ja epätasa-arvoiset erot hoitopalkkioissa. Tässä ehdotuksessa THL:n alkuperäiset OMAKARI-kriteerien summat on päivitetty nykyiselle tasolle huomioimalla lakisääteiset indeksitarkistukset (palkkakerroin), mikä takaa omaishoitajille reaaliarvoltaan oikeudenmukaisemman taloudellisen perusturvan.

4. Sosiaalihuoltolain mukaisen vapaan kehittäminen (Shl 27 b §)

Vapaan saaminen ei edellytä yhtä sitovaa tai raskasta hoitotilannetta kuin sopimusomaishoidossa.

Kansallisella toimeenpano-ohjeistuksella vahvistetaan sosiaalihuoltolain mukaista vapaiden käyttöä, joka madaltaa avun saamisen kynnyksiä, estää hoitajien uupumista ja vähentää raskaiden sote-palveluiden tarvetta tukemalla kotona asumista varhaisessa vaiheessa.

5. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain muuttaminen (6 b §)

Vapaiden asiakasmaksut kerryttävät asiakasmaksukattoa ja kotiin järjestettävä sijaisomaishoito säädetään maksuttomaksi.

Hoidettavan maksettavaksi voi tulla enintään laissa säädetty päiväkohtainen enimmäismaksu niistä palveluista, joita hyvinvointialue järjestää hoidettavalle omaishoidon tuesta annetun lain (937/2005) 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun omaishoitajan vapaapäivän ajaksi ja jotka korvaavat omaishoitajan antamaa hoitoa ja huolenpitoa.

Edellä tarkoitetuista palveluista perittävien maksujen osalta sovelletaan kuitenkin tämän lain ja asetuksen säännöksiä, joiden mukaan palvelu on kokonaan tai osittain maksuton. Hoidosta perittävä asiakasmaksu kerryttää 6 a §:ssä säädettyä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksukattoa.

Vapaapäivien maksujen laskeminen mukaan maksukattoon estää sen, ettei pienituloisten omaishoitoperheiden taloudellinen kokonaisrasitus kasva liian suureksi.

Hoivaa tarvitsevan läheisen kotiin järjestetystä sijaisomaishoidosta ei peritä asiakasmaksua, sillä se perustuu usein perheen omiin järjestelyihin, jolloin arjen välittömät lisäkustannukset jäävät perheen maksettavaksi.

6. Sopimusomaishoitajan eläkekarttuman parantaminen ja verotuksen keventäminen

Sopimusomaishoitajien eläkekarttumaa parannetaan niissä tilanteissa, joissa hoivavastuu estää ansiotyössä käynnin tai johtaa työttömyysetuuden menettämiseen.

Lainsäädäntömuutoksilla korjataan nykyisen järjestelmän merkittävä epäkohta, jossa pitkäaikainen ja sitova omaishoito heikentää hoitajan omaa sosiaaliturvaa ja tulevan eläkkeen tasoa.

Hoitopalkkion verotusta kevennetään säätämällä eläketulovähennystä vastaava verovähennys sopimusomaishoitajille.

Eläketulovähennyksen kaltainen suoja ottaa huomioon sen, että hoitopalkkio ei ole tavallista palkkatuloa, vaan korvaus hoivatehtävästä.

Uudistukset edistävät sukupuolten tasa-arvoa, sillä valtaosa hoivavastuista kasautuu naisille. Parantamalla eläkekarttumaa ja keventämällä verotusta vahvistetaan omaishoitajien taloudellista turvaa ja ehkäistään pitkäaikaisen omaishoitotyön jälkeistä eläkeköyhyyttä.

7. Toimeentulotukilain muuttaminen omaishoitajien työnhakuvelvoitteessa (2 a §)

Muutetaan toimeentulotukilain omaishoitajia koskevaa velvoitetta ilmoittautua työnhakijaksi, jotta poikkeussääntö kattaa nykyistä sopimusomaishoitoa laajemmin tosiasialliset hoitotilanteet.

Lakitekstin muutosehdotus 2 a § 1. mom:

”8) toimi omaishoidon tuesta annetussa laissa (937/2005) tarkoitettuna omaishoitajana tai että läheisen hoidon sitovuus on vähintään 4 tuntia päivässä;”

Nykyinen poikkeussääntö on ongelmallinen, koska sopimusomaishoidon tuen piiriin pääsy on muuttunut kohtuuttoman vaikeaksi alueilla, joissa alin palkkioluokka edellyttää ympärivuorokautista hoitoa. Tämä asettaa hoitajat alueellisesti epätasa-arvoiseen asemaan.

Muutoksella varmistetaan, että raskaasta, vähintään 4 tuntia päivässä sitovasta hoitotyöstä huolehtiva läheinen ei menetä oikeuttaan viimesijaiseen turvaan epätasa-arvoisten myöntämiskriteerien vuoksi.